

Gabriel García Márquez'in *Kırmızı Pazartesi* Romanıyla Latife Tekin'in *Sevgili Arsız Ölüm* Romanında Büyülü Gerçekçilik

Bülent Cercis TANRITANIR¹

A. Melike ÇALIŞKAN²

ÖZET

Büyülü gerçekçilik post-modern düşüncenin merkezini oluşturan bir akımdır. Latin Amerika'nın roman alanıyla edebiyata 1950lerde tanıştırılan Büyülü Gerçekçilik akımı kendine Türk Edebiyatında 1980'li yıllarda yer bulmuştur. Büyülü gerçekçi roman türünü geleneksel romandan ayıran şey biçim-içerik ve roman-yazar ilişkisidir. Geleneksel romanın tersine, büyülü gerçekçilik akımıyla yazılmış romanlarda bütünlük değil parçalanmışlık vardır. Bu yüzden de biçim ve içerik açısından oldukça zengin bir akımdır. İçerisinde barındırdığı zengin kurgularla okuyucuyu sıradanlıktan ve kurallardan kurtarır. Büyülü gerçekçilik akımının tarzı adından da anlaşılacağı üzere yeni bir sanat yaklaşımı değildir; aksine, var olan sanat akımlarının yeniden yorumlanmasıdır. Hem büyülü hem de gerçek olanı bir arada verir. Çağdaş edebiyat yazarlarından olan Gabriel García Márquez'in eserleri Büyülü Gerçekçilik akımını ilerletmiş ve okuyucuya her defasında yenilikler sunmuştur. Türk Edebiyatı'nda Büyülü Gerçekçilik akımının temsilcisi sayılan Latife Tekin, eserlerinde bu akıma yer vermiştir. Bu çalışmanın amacı Márquez'in *Kırmızı Pazartesi* ve Tekin'in *Sevgili Arsız Ölüm* adlı eserlerinde büyülü gerçekçilik akımı özellikleri açısından karşılaştırma yapmak ve isi eser arasında göze çarpan benzerlik ve farklılıkları ortaya çıkarmaktır.

Anahtar Kelimeler: Büyülü Gerçekçilik, Gabriel García Márquez, *Kırmızı Pazartesi*, Latife Tekin, *Sevgili Arsız Ölüm*

Magical Realism in *Chronicle of A Death Foretold* by Gabriel García Márquez and *Dear Shameless Death* by Latife Tekin

ABSTRACT

Magical realism is a movement giving a new impulse to postmodern literary theory and even exists in the center of postmodern thought. Magical Realism, which was introduced by novel branch of Latin America to literature in 1950s, got a foothold in Turkish Literature in 1980s. What separates novel of magical realism from traditional novel is the relationship between form and content, and novel and novelist. Contrary to traditional novel, in magical realist novels there is fragmentation instead of wholeness. Magical realism is rather rich in terms of form and content. It saves the reader from

¹ Doç.Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı, bcercis@gmail.com

² Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı, ccemelike@hotmail.com

ordinariness and rules with its rich plots. Magical realism is not a newly developed art as its name suggests; it is a new interpretation way of existing art movements. It narrates both magic and reality. Works of Gabriel García Márquez, who is among contemporary novelists, have developed Magical realism and presented innovations at every turn. Latife Tekin, regarded as representative of Magical realism in Turkish Literature, uses this movement in her works. The objective of this study is to make a comparison between *Chronicle of A Death Foretold* by Márquez and *Dear Shameless Death* by Tekin and to find similarities and differences between two works.

Key Words: Magical Realism, Gabriel García Márquez, *Chronicle of A Death Foretold*, Latife Tekin, *Dear Shameless Death*

I. Giriş

Büyülü gerçekçilik akımının ilk kullanım alanı resim sanatı üzerinedir. Alman sanat eleştirmeni ve tarih bilimcisi olan Franz Roh'un *Dışavurumculuk Sonrası, Büyülü Gerçekçilik: Yeni Avrupa Resim Sanatındaki Sorunlar* adlı eseri o dönemdeki ressamların konularının fantastik ve hayal ürünü çalışmalarından oluşan bir tema sunmaktadır (Emir ve Diler, 2011). Büyülü gerçekçilik bir terim anlamında ilk olarak İtalyan yazar Massimo Bontempelli tarafından kullanılmıştır (Turgut, 2003). Her ne kadar Fransız ve İtalyan asıllı sanat adamları tarafından kullanılsa da, büyüülü gerçekçilik kendine en çok Latin Amerikalı eserlerdir. Ayrıca, bir akım olarak büyüülü gerçekçilik Latin Amerikalı yazarların eserlerinin sınıflandırıldığı bir çalışma olarak kendini kanıtladı. Büyülü gerçekçilik alanında verilen ilk eser Jorge Luis Borges'in *Alçaklığın Evrensel Tarihi* adlı yapıtıdır (Cuddon 488). Bu isimlerin yanı sıra, büyüülü gerçekçilik akımının en tanınmış ismi Gabriel García Márquez'dir. Kolombiyalı yazar Márquez *Yüzyıllık Yalnızlık* (Nobel ödüllü) adlı eseriyle büyüülü gerçekçilik akımının gelişimi için büyük ve etkili bir adım atmıştır. Márquez'den hemen sonra bu akıma katkı sunan diğer isimler Janet Frame, Italo Calvino, Salman Rushdie, Günter Grass ve John Fowles'tir.

Dünya edebiyatında gittikçe zengin bir yere sahip olmaya başlayan büyüülü gerçekçilik 1980li yıllarda Türk Edebiyatında kendine yer edinmiştir. Orijinal haliyle "Magical Realism" olarak bilinen akım Türkçe'ye "Büyülü Gerçekçilik", "Büyüleyici Gerçekçilik" ve "Muhteşem Gerçekçilik" olarak çevrilmiştir (Özsevgeç, 2015). Türk Edebiyatında Latife Tekin ve Nazlı Eray gibi post-modern yazarlar bu akıma öncülük etmiştir; ek olarak Elif Şafak da bazı eserlerinde büyüülü gerçekçilik akımına yer vermiştir.

Büyülü gerçekçilik "magic" kelimesinden türemiştir. Bu bağlamda "magic" kelimesi hayatın gizemli, büyüülü ve üstü kapalı yönlerini ifade eder; bunun yanı sıra alışılmadık dışında olan yani olağanüstü olayları anlatmak için de kullanılır. "Magic" terimi özellikle mantığa sığmayan olayları anlatır. Diğer birleşen olan "realism" terimi ise gerçekçiliği sunmaktadır. "Reality" sıradan olan ve mantıklı kabul edilen olayları

kapsar. İki kelimenin de kökeninden anlaşılacağı üzere “magic” ve “reality” birleştiğinde hem mantık ötesinde olan hem de sıradan hayatla bağlantılı olan gerçekler ortaya çıkar. Bu yüzden de büyüü gerçekçilik akımında sıra dışı bir gerçeklik vardır (Bowers 22).

Büyüü gerçekçilik fantastik ve gerçekçi olayları, büyüü sayılan unsurların görünen ve bilinen gerçekçilik içinden “organik” olarak gelişmesini sağlayacak bir biçimde birbirine bağlar (Faris, 2005). Doğüstü olaylar post-modern eserlerde sık sık karşımıza çıktığı için, büyüü gerçekçilik post-modernizmin merkezi olarak da görülür. Büyüü Gerçekçilik ontolojik ve politik bir akımdır (Emir ve Diler 2011). Bu alanlarda kullanımı, bu akımı diğer akımlardan ayırdığı gibi diğer edebi akımlar içerisinde kullanılmayacak kadar farklı dünyaları, alanları ve görüşleri bir araya getirir. Bu kullanımıyla akılcılığa ve edebi gerçeklere zıt bir akımdır büyüü gerçekçilik (Zamora ve Faris, 2005). Büyüü gerçekçilik; gerçekçilik ve fantastikle yakından ilişkilidir, fakat ne gerçekçi ne de fantastik edebiyatla özdeş sayılır (Özsevgeç, 2015).

Bu makalede, büyüü gerçekçiliğin ilk eserlerini vermiş olan çağdaş Amerikan yazarlardan Gabriel García Márquez’in ve Türk post-modern yazarlarından Latife Tekin’in eserleri arasında bir inceleme yapılacaktır. Márquez’in *Kırmızı Pazartesi* ve Tekin’in *Sevgili Arsız Ölüm* adlı eserlerine büyüü gerçekçilik akımı açısından yaklaşılacaktır. Latife Tekin’in batıl inanç motiflerini ağırlıklı olarak kullandığı eseri ve Márquez’in gizemli bir olaya yer verdiği eseri arasında büyüü gerçekçilik açısından bir karşılaştırma yapılacaktır.

II. Márquez ve Tekin’in Eserlerinde Büyüü Gerçekçilik

Latife Tekin *Sevgili Arsız Ölüm* adlı eseriyle okuyucuyu tamamen batıl inançların yer edindiği bir köye, daha dar bir ifadeyle Aktaş ailesine, dikkat çekmektedir. İsmi sonradan Akçalı olan Alacüvek köyünde Aktaş ailesinin yaşadığı türlü türlü olumsuzluklar sonucunda ailenin köyden şehre taşınması ve şehirde de sahip oldukları batıl inançları devam ettirerek olumsuz olayları yine kendilerine çekmeleri anlatılmaktadır. Eser, Anadolu’da yaşayan bir ailenin inançlarını, yaşayış biçimlerini, duygu ve düşüncelerini anlatmaktadır ve anlatım biçimi gerçeklere gizem katma yoluyla sunulmuştur. Öte yandan Márquez’in *Kırmızı Pazartesi* adlı eserinde çok daha farklı bir konu verilmektedir; işleneceği herkes tarafından bilinen ancak kimsenin de engel olmak için bir çaba içerisine girmediği bir cinayet öyküsüdür *Kırmızı Pazartesi*. Dünyanın dört bir yanında sarsıcı bir etki yaratan bu eserin daha ilk satırlarından romanın kahramanı Santiago Nasar’ın öldürüleceği haberi veriliyor ancak romanın ana teması cinayet olsa da asıl anlatılmak istenen küçük bir kasabada yaşayan bir halkın ortak davranış biçimleridir. Bu özelliğiyle *Kırmızı Pazartesi* bir toplumsal ruh çözümlemesi niteliğindedir.

Kırmızı Pazartesi ve *Sevgili Arsız Ölüm* romanları masalsı sayılacak kadar büyüü iki mekânda geçmektedir. Masalsı olmaları her iki mekânın da dış dünyayla bağlantısının çok az olmasından kaynaklanmaktadır. Latife Tekin romanın ilk

sayfasında bize Alacüvek Köyünün dışarıya kapalı olduğunu ifade eder: “O zamana kadar Alacüvekliler, bir yerden bir yere eşeksirtında gitmeye bile pek alışkın değillerdi. Gidip geldikleri yerler kasaba dışında iki adımlık yoldu. Kasabaya da öyle sık gidip geldikleri yoktu zaten” (Tekin 7-8). *Sevgili Arsız Ölüm* romanı okuyucuya böyle bir giriş sunarak dikkatleri daha çok üstüne çeker ve köyün gizemini ilk sayfadan hissettirir. Hâlbuki Márquez *Kırmızı Pazartesi*'nin sahip olduğu büyümlü mekânı çok daha farklı bir açıdan sunar. “Piskopos gemiden inmeyecektir bile, demişti ona. Her zamanki gibi görev gereği hayır dua edecek, geldiği gibi dönüp gidecektir. Bu kasabadan nefret eder o” (Márquez 15). Bu bağlamda, sözü edilen kasabanın piskopos tarafından bile sevilmediği, piskoposun sadece gemi üzerinden halkı selamlayarak geçmesi kasabanın dış dünyaya açık olmadığını göstermektedir.

Kırmızı Pazartesi'nin anlatıcısı olan Santiago Nasar'ın en yakın arkadaşı bile Santiago'nun yaptığı şeyden haberdar değildir; doğrusu, Santiago'nun yapıp yapmadığı belli olmayan bir olaydır romanın konusu. Santiago öldürülmeden altı ay önce kasabaya gelen Bayardo San Roman kasabada sadece erkeklerin kaldığı bir pansiyonda kalıp oradan geçen kasabanın güzel kızı Angela Vicario'ya âşık olmuştur ve zenginliğinin vermiş olduğu böbürlenmeyle bu kızla evlenmek istemiştir. Angela'nın ailesini etkilemeyi başaran Bayardo kasabaya yerleşir ve Angela'yla evlenir. Evlilikleri sadece altı saat sürebilmiştir, çünkü Angela'nın bakire olmadığını anlayan Bayardo kızını ailesinin evine geri götürmüştür. Angela'nın ikiz erkek kardeşleri bekâretini bozanın Santiago Nasar olduğunu duyduklarında en keskin bıçakları ellerine alarak bütün kasabaya namus davası olduğunu duyurarak Santiago'yu aramaya koyulmuşlardır.

Büyümlü gerçekçilik akımı anlatıldığı yer ve zamanı özel kılar; ayrıca zaman zaman da gerçeklikle ilişkilendirilen bir tür olarak bilinir (Özsevgeç, 2015). Büyümlü gerçekçiliğin bu özelliği doğrultusunda, Tekin kurgusal bir köyü – bu köy Tekin'in çocukluğunu geçirdiği köyü anımsatmaktadır- gerçeklikle ilişkilendirerek sunarken, Márquez kasabanın ismini bile vermeyerek kurgusal olduğunu düşündüğümüz bir olayı aslında kendi çocukluğunda tanık olduğu bir olaydan esinlenerek vermektedir. Her iki eserde de yaşantı fazlasıyla sıradan bir haldeyken bir anda fantastik öğeler içermeye başlar, aslında yaşanan olaylar tamamen gerçekken olay örgülerine gizem katılmıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere büyümlü gerçekçilik yazarın aşına olduğu dünyaya dayanır. Tekin, “Alacüvekliler Savmanı otağına orak biçmeye gidecekleri gün, Taçın Dağı'nda dinamitler patladı. Kuşlar, göğe çekildi. Tavuklar ürktü. Çocuklar, evlerine kaçıştı” (Tekin 17) cümleleriyle köyde yaşanan şeylerin gerçek olduğunu anlatırken vurgusunu öyle güçlü yapar ki okuyucu doğüstü bir olayla karşılaştığını zanneder. Örneğin, kuşların göğe çekilmesi olayı evrenin inkâr edilemez bir parçasıyken, Tekin anlatım tarzıyla gerçek dışı bir olaymış gibi sunmaktadır. Márquez de bu vurguyu benzer biçimlerde yapmaktadır. Giriş cümlesiyle bütün insanların aşına olduğu ama gizemli bulunduğu bir olaya gönderme yapar: “Santiago Nasar, onu öldürecekleri gün, piskoposun geleceği gemiyi karşılamak için sabah saat 05.30'da kalkmıştı” (Márquez 11). Yazar burada cinayetin gerçekçiliğine dikkat çekerken kendisi de dâhil halkın cinayetten haberdar olduğunu gizemli bir şekilde göstermektedir.

Oksimoron, iki zıt anlamlı kelimenin bir arada kullanılması, terimi tam anlamıyla büyülü gerçekçiliği açıklayan bir kelime olarak karşımıza çıkmaktadır (Bowers 79). Eserler içerisinde birbirine tamamen zıt olan birçok şey bulmak mümkündür. *Sevgili Arsız Ölüm* eserinde bunun en iyi örneği Aktaş ailesindeki anne karakteri olan Atiye'dir. Şehirden Alacüvek köyüne gelin olarak gelen Atiye kısa bir süre sonra köy yaşantısına ait olan her şeyi öğrendi. Atiye sırasıyla ekmek pişirmeyi, koyun kırkmayı, tezek yapmayı, kuzu emiştirmeyi ve tavuk teleğiyle çocuk düşürmeyi (Tekin 10-11) köyde doğup büyüyen bir kadından daha iyi yapar oldu. *Kırmızı Pazartesi* eserinde yine zıtlıkların ilk örneğini sunan karakter Santiago Nasar'ın annesi Placida Linero'dur. "Kapının aralığından bıçaklarını çekmiş olarak eve doğru koşu koşu gelmekte olan Vicario kardeşleri görebiliyordu; ama başka bir açıdan kapıya doğru koşmakta olan oğlunu göremiyordu" (Márquez 103). Kitabın sonlarında verilen ama okuyucuda ilk etkiyi uyandıran bu cümleler Santiago Nasar'ın annesinin cinayete son yardımı yaptığını göstermektedir. Bu tarz anlatımlar üzerine yapılan gözlemler toplum veya aile içerisinde kabul edilebilir olan ve uygunsuz olan davranış arasında ayırım yapılmasına imkân sağlar (Bowers 103). Márquez cinayeti işleyen kardeşleri büyük bir tezatlık içinde de vermektedir; davranışlarının uygunsuz mu kabul edilebilir mi olduğu tartışma konusudur. "Saçmalama... o ikisi kimseyi öldüremez, hele zengin birini hiç" (Márquez 53). Bu ifadeden de fark edildiği üzere ikizlerin gerçek kişilikleri incelendiğinde birini, özellikle de 'zengin' birini, öldürebilecekleri düşünülmez ancak büyülü gerçekçilikte inanılanın tersini sergiler karakterler.

Sevgili Arsız Ölüm'de Atiye ve Huvat çiftinin dört çocuğu vardır. Tekin, romanının birinci bölümünde Aktaş ailesinin küçük kızı Dirmit'in tamamen bir masal dünyasında yaşadığını açıkça ifade etmektedir. Dirmit'in doğumu sırasında ve bebeklik döneminde bazı olağanüstülükler görülmüştür (Türkmenoğlu, 2015). Köylülerden biri olan Cinci Mehmet bu kız çocuğunun tekin olmadığını söyler ve bunu tüm köye yayar. Dirmit büyüdükçe cansız varlıklarla arkadaşlık kurup sadece onlarla konuşur. Kızın doğarken 'Cinci' diye adlandırılan biri tarafından büyülü görülmesi batıl inanç örneği olarak kendini gösterir. Çocukların doğasında cansız varlıklarla konuşma durumu normal bir gelişim aşamasıyken, bu köyde insanların inancına ters düşmektedir ve fantastik bir özellik kazanmaktadır. En çok da su tulumbasıyla konuşan Dirmit 'cinli kız' olarak köyde ün salmıştır. Gerçekçi ve aynı zamanda modern olan romanların belirgin özelliklerini es geçerek fanteziyi düşle ve gerçekle iç içe geçiren ve bunu normal bir atmosfer içinde (Uğurlu, 2008) veren romanlar büyülü gerçekçilik anlatımına uygundur.

Büyülü gerçekçilik post-modernizmin bir dalı olarak görüldüğü için karakterlerin yaptıklarının nedeni incelenmez (Özsevgeç, 2015). Márquez, Santiago Nasar'ın öldürülmesine sebep olan olayı neden yaptığını veya yapıp yapmadığını söylemesini gizli tutmuştur; çünkü büyülü gerçekçiliğin amacı duyguları uyandırmak değildir:

...içimizden hiçbirimiz onun halinde en ufak bir değişiklik sezinlememişti. Bunu kaç kez tekrarlamam gerekti, çünkü biz dördümüz okulda birlikte büyümüştük, daha sonra tatillerde de birlikteydik, birbirimizle paylaşmadığımız bir sırrımız

olabileceğine, hele hele bu kadar büyük bir sırrın olabileceğine kimse inanmazdı.
(Márquez 43)

Santiago'nun arkadaşı bile durumdan haberdar değildir. Post modern eserlerde cevaplanmamış sorular vardır ve cevabı okuyucuya bırakılmıştır. Márquez'in cümlelerinden anlaşılacağı üzere, Santiago'nun Angela'nın bekâretini bozup bozmadığı bilinmemektedir. Büyülü gerçekçilik akımının özelliği olarak başkahraman duygularını açık etmemiştir.

Gerçekçilik dünyayı olduğu gibi gösterir ve nesneldir; öznelliğe yer vermez, dış etkilere kendini kapalı tutar. Fakat büyü kültürel bir etmen olarak ortaya çıkar; her türlü değişikliğe açıktır. Fantastik olan durumlar, nesnel olarak sunulan gerçeklerin sorgulanmasını ister ve durumu öznelliğe dönüştürür. Büyülü gerçekçilik duygu ifadesinden kaçınırken bir yandan da verilen duyguları abartılı ve yoğun bir şekilde aktarır. *Kırmızı Pazartesi* adlı eserde, Márquez toplumdaki kadın ve erkek rolünün incelenmesine derin bir alan ayırırken romandaki karakterlerin toplumun belirlediği kalıplara girme zorunluluğu üzerine odaklanmıştır. “Her erkek onlarla mutlu olur, çünkü acı çekmek için yetiştirilmişler” (Márquez 34). Kasabanın kızları için bu şekil bir benzetme yapılmıştır çünkü toplum genç kızları sadece evlilik için hazırlamaktadır dışarıya kapalı çağdaş dünyadan uzaklaşan bu kasabada. Burada evlilik gerçeği üzerinde durulmuştur; fakat cinsiyet ayrımı yapılarak gerçek dışı bşr şekilde kızların istekleri göz ardı edilmiştir. Kasabanın erkeklerinin rolüne bakıldığında “Oğlanlar erkek adam olacak şekilde büyütülmüşlerdi” (Márquez 34) cümlesiyle karşılaşırız. Bu ayrım noktasında namus olayı okuyucuya aktarılmaktadır. Geçmişin bir sorunu olan ve çağımızda da büyük sorun teşkil eden namus cinayeti normal ve masum gösterilmeye çalışılmıştır. Büyülü gerçekçiliğin sorguladığı bir durum da burada ortaya çıkmaktadır: gerçek olan ve normal gösterilmeye çalışılan toplum sorunları hayatımızın ne kadar içindedir ve neresindedir? Cinayeti endişe duymadan işleme ve gerçekçiliğe zıt bir şekilde kiliseye koşma durumu üzerinde durulmuştur romanda. Gizemli görülen Peder, masumiyet kavramının dindeki anlamı üzerinde durarak cinayeti masum göstermeye çalışmıştır. Fantastik ve gerçeküstücülüğün tam tersi olarak, büyülü gerçekçilik karakterlerin geçmişle, gelenekle ve dinle bağlantısını kesmez; aksine karakterleri buldukları topluma bağlı hale getirir. Büyülü gerçekçilikte gizem gerçek dünyanın arkasına saklanır.

Nesnellik ve öznellik arasında dikkat çeken ayrım aynı şekilde *Sevgili Arsız Ölüm* adlı eserde de kendine yer bulmuştur. Verilen duyguların abartılı olması Tekin tarafından “Sonunda Atiye'nin cinini tepesine sıçrattı. Atiye, Dirmit'in saçlarını yapıştı, iki bacağından tuttuğu gibi divana oturttu” (Tekin 76) söylenen bu cümlelerle belirtilmiştir. Atiye bağlı olduğu geleneklere göre davranmak zorunda olan bir annedir ve gizemli bulduğu her şeyi gerçek dünyanın arkasına saklamaktadır.

Büyülü gerçekçilik; perilerle, meleklerle ve cinlerle dolu masalların veya halk hikâyelerinin edebiyata mitsel bir yaklaşımla aktarılmasını sağlar. Gerçek ve fantastiğin karışımı mükemmel oranda verilmelidir ki okuyucu gerçek olanın içinde fantastik öğeyi

kolaylıkla bulsun. *Sevgili Arsız Ölüm*'de karşımıza çıkan bazı karakterler cin kovan, muska yazan veya bozan kişilerdir. “Halit’i bağlamak için kırmızı bir ipi, nikâh kıyılırken kırk yerinden düğümleyip karanlık bir yere attığımı, üstüne de üç avuç toprak saçtığımı söyledim” (Tekin 51). Atiye’nin büyük oğlu olan Halit’e büyü yapıldığı düşüncesi içerisinde tüm aile ve bu yüzden aile sahip olduğu bu batıl inançla Halit’i hocaya götürür. Buradaki gerçek olan durumun Halit’in karısıyla birlikte olamama sorunuyken, büyümlü gerçekçilik akımı olaya mitsel bir yaklaşım kazandırır ve gerçek olan olayın fantastik yanı oluşturulur (Emir ve Diler 2011).

İki eserde de doğal ve doğaüstü olan durumlarının alaşımı sağlanır. *Sevgili Arsız Ölüm*'de gerçekçi ve fantastik öğeler insanları şaşkırtmayacak şekilde birleştirilip doğalmış gibi algılanmaktadır. Türk romanında belirginleşen “gerçeklikten uzaklaşma ve fantastiğe yönelme” (Morgan 74) unsurları bu eser içerisinde büyümlü gerçekçilik akımının kullanımı ile ortaya çıkmaktadır. Bu romanla ortak özellik sergileyen *Kırmızı Pazartesi*'de, Márquez fantastik yönüyle hikâyeyi destansı bir şekilde sunmaktadır. Eserler, kimi zaman rüya kullanımıyla kimi zaman öykü içinde öykü tekniğiyle zenginleştirilmiştir. “Bir hafta önce de rüyasında, badem ağaçlarının arasından uçarken dalların hiçbirine çarpmadan geçip giden yaldızlı kâğıttan yapılmış bir uçağın içinde tek başına oturduğunu görmüştü” (Marquez 11). Bu rüya, o uğursuz ve kanlı Pazartesi gününün yaşanacağına yorumlanabilir miydi? Santiago kendini sürekli olarak ağaçların arasında olduğu rüyalarda görürdü ve hayatındaki gerçekliğin de rüyasındaki gibi kurgusal olmasını isterdi. Márquez rüya yorumuyla Santiago’nun öleceğini önceden okuyucuya bildiriyor birçok diğer ipucu gibi. Tekin, rüyalar yerine sözlü anlatımlardan faydalanmaktadır; örneğin, Atiye çocuklarına uyarılarda bulunacağı zamanlarda halk ağzına dolanan efsanelerden bahseder. Her iki eser de kullanılan anlatım tarzı, zaman ve mekan kavramları açısından benzerlik göstermektedir:

Sevgili Arsız Ölüm bir yandan Orta Asya Türk inanışlarına, Türk destanlarına, geleneksel Türk anlatılarına yaslanmasıyla gelenek içinde anlam kazanır ve bu geleneksel birikimin aktarılmasında Márquez model olarak seçilerek, klasik gerçekçi çizginin dışına çıkılır. (Uğurlu, 2008)

Uğurlu’nun da belirttiği üzere Tekin’in büyümlü gerçekçilik konusunda Márquez’de esinlendiği açıktır. *Sevgili Arsız Ölüm* ve *Kırmızı Pazartesi* çok zıt iki olay örgüsüne sahipken büyümlü gerçekçilik akımı iki eseri anlatım tarzı açısından benzer kılmıştır. Tekin, eserinde İslamiyet öncesi dönemdeki doğu klasiklerine göndermeler yapmaktadır; daha öncede bahsedildiği gibi eserde cinci hocalar, batıl inançlar ağırlıklıdır. “O günden sonra Hızır Aleyhisselam onu ahırda hiç yalnız bırakmadı” (Tekin 9). Büyümlü gerçekçiliğin kendisini beslemesinin bir yöntemi de eski mitleri kullanmasıdır. Tekin “Hızır Aleyhisselam” ifadesini kullanarak Türk edebiyatının ve Türk geleneğinin gerçekçi sayılan efsanelerine gönderme yapmıştır. Benzer şekilde Márquez, “Ana babanın kesin gerekçesi, alçakgönüllülüğüyle saygınlık kazanmış bir ailenin başlarına konan talih kuşunu hor görmeye hakkı olamayacağı yolundaydı” (Márquez 37) ifadesiyle Tekin gibi sözlü anlatımlara gönderme yapmıştır. Eskiden beri

anlatılan hem sözlü hem yazılı anlatımın vazgeçilmez öğelerinden olan “talih kuşu” yapısı kullanım alanıyla fantastikliğe yol açmaktadır.

Eserlerde dikkat çeken bir diğer büyülu gerçekçilik özelliği bütüne değil parçalara odaklanma tarzıdır. Hem Márquez hem de Tekin merkezde olan bir olaya bağlı kalmadan olayı çevreleyen yan durumlar üzerine odaklanmıştır. *Kırmızı Pazartesi* halkın gözünden farklı perspektifler sağladığı için olay örgüsü üzerinde bir bütünlük sağlamaz; tam tersi birçok anlatım içerir. Anlatıcının inceleme yaparken konuştuğu bütün karakterlerin duyguları, hayal güçleri, anıları ve en önemlisi kendi gerçekleri olay örgüsünün aslını vermektedir (Pathania, 2014). Bütün-parça açısından *Sevgili Arsız Ölüm* ele alındığında, genellikle Aktaş ailesinin yaşadığı durumların parça parça sunulduğu görülür. Beş çocuklu bir ailede her bir bireyin hayatının farklı şekilde sürdürülmesi konu edilir; bu özelliğiyle *Sevgili Arsız Ölüm*, *Kırmızı Pazartesi* gibi büyülu gerçekçiliği örneklendirir. Bu noktada kullanılan edebi teknikler içeriği etkilemektedir. Ağırlıklı olarak kullanılan edebi teknik, ileriye göndermeler yapmaktır. Tekin ve Márquez romanların başından sonuna kadar ileride neyle karşılaşacağımızın ipucunu verirler, çünkü bütünlük yoktur; parçalarla bütüne ulaşma amacı da yoktur. Okuyucuya gerçek olanın parçalanarak her bir birey üzerinden gizemli bir şekilde sunulması vardır.

Post modern eserlerde çok karşılaşılan diğer bir tema kültürler arası farklılıklardır (Pathania, 2014). Daha öncede bahsedildiği gibi abartılı olarak verilen duygular büyülu gerçekçilik anlatımıyla insan yaşamlarının şeklini de etkilemektedir. Márquez’in karakterlerinden Bayardo, sırf Angela’yı etkilemek adına bir eğlence yerinde piyango biletlerinin hepsini satın almıştır. “Kız, onun kendisini etkilemeyi başardığını söylemişti bana ama aşkla ilgisi olmayan nedenlerle etkilenmişti (Márquez 33). Anlatıcı, Bayardo’nun limit tanımaz bir karakter olduğunu vurgulamak istercesine, gerçek ama hayali bir adam anlatıyor gibidir. Bayardo gerçeküstü bir yakışıklılığın yanı sıra bütün kasabayı satın alacak kadar zengin bir adamdır. Tekin, Márquez’den farklı olarak verdiği karakterler arasına çok fazla kültürel değişiklikler bırakmamaktadır. Tekin’in kullandığı köydeki aileler aşağı yukarı aynı kazancı sağlayan kişilerdir. Yine Márquez’in karakterlerine benzeyen Aktaş ailesinin reisi Huvat’tır. Huvat, kasabadan şehre en çok giden ve şehirdeki yenilikleri köye taşıyan kişidir. Bu özelliğiyle büyülu gerçekçilik anlatımındaki karakteri doğrular niteliktedir.

Büyülu gerçekçilik anlatım açısından irdelenmesi gereken bir diğer konu din temasıdır. *Kırmızı Pazartesi* adlı eserde, Márquez kiliseden örnekler vererek bir cinayeti masum göstermekten (Subhamukhi 2014), Tekin *Sevgili Arsız Ölüm* adlı eseriyle yine din temasını bir araç olarak kullanan Atiye karakterini sunmaktadır. Atiye gördüğü bir rüyada babasının öldüğü haberini aldığını sanmıştır. Dini inançları gereği rüyanın bir haberci olduğunu düşünmektedir. “Babasının rüyasında hiç konuşmadan uzun uzun yüzüne baktığını, sonra çakmağını zarfından sıyırıp eline verdiğini, sonra da birden kaybolduğunu anlattı” (Tekin 38). Rüyasını köyün din konusunda ileri gelenlerine yorumlattığında babası için yas tutmaya başladı. Márquez, ikizlerin cinayetten önce kiliseye gidip kendilerince onay almalarını dini tema olarak vermiştir.

Márquez, karakterleri direk anlatmak yerine eserdeki diğer karakterlerin ifadeleriyle tanıtmaktadır. Örneğin, Santiago Nasar'ın her bir özelliğini kasabada onu tanıyan başka bir karakterden duyuyoruz. “Yalnızca duru suyla yıkanmış beyaz keten giysisi vardı üstünde, çünkü teni öyle narindi ki, kolanın hışırtısına hiç dayanamazdı” (Márquez 14). Öykünün kurbanı olan Santiago narin olarak tanıtılmak istenir; gerçek özelliklerinin dışında karaktere fantastik özellikler kazandırılır. Aynı kullanım Tekin tarafından da *Sevgili Arsız Ölüm* romanında sergilenmiştir. Dirmit, cinli doğduğuna inanılan kız, kitaptaki bütün karakterlerin aksine okumayı tercih etmiş biridir. Şehre gidildiğinde etrafta gördüğü çocuklarla oynama isteği duyan Dirmit, parka yöneldiğinde Atiye şaşkındır. Çünkü Dirmit, bütün köy halkı tarafından cinli ve büyülü olan, kötü şans getiren, diğer çocuklarla oynamayı bilmeyen, ruhani varlıklarla konuşan bir kız çocuğudur. Gerçek duruşu normal bir çocuk gibi olan Dirmit, halkın anlatımıyla Santiago gibi fantastik özelliklere sahipmiş gibi anlatılır. “Ve tanışır tanışmaz, ona dişlerine neden tel taktığını sorduğu için, okkalı bir tokat yedi” (Tekin 79). İşte bu cümleyle, Tekin'in okuyucuya sunmak istediği büyülü gerçekçilik özelliği gerçek olan karaktere yüklenen gizemli özelliktir. Dirmit çok normal bir soru sormuştur ancak etraftaki insanlar onun kötü olduğuna o kadar derinden inanmaktadırlar ki Dirmit'ten gelen normal bir cümleyi bile büyülü görmekteydiler; aslında Tekin'in de göstermek istediği bu durumdur.

Büyülü gerçekçilikte en çok dikkat çeken özelliklerden biri de karakter isimleridir. Yazarın kullandığı isimler ya tamamen gerçek hayattan alınmıştır ve bazı insanlara kurgu yoluyla göndermeler yapmaktadır ya da tamamen kurgusal isimlerdir ve ismi verilmeyen kişiler için göndermeler içermektedir. *Kırmızı Pazartesesi* romanından örnek verecek olursak Santiago İspanya'nın baş pederlerinden birinin ismidir ve Nasar ise Fas'ı çağrıştıran bir yan anlamdır. Santiago Nasar ismi burada İspanya Kilisesinin Fas toprakları üzerindeki hâkimiyetine gönderme yapmaktadır (Koshy, 2014). Bir diğer örnek Angela karakterinin isminin içerdiği anlamdır; 'angel' köken olarak melek anlamına gelmektedir ve saflığı temsil eder. Márquez, Angela'yı hep beyaz elbiseyle tasvir etmektedir saf bir melek gibi. “Angela Vicario, dört kızın en güzeliydi, tarihteki büyük kraliçeler gibi göbek kordonu boynunun çevresine sarılı olarak doğduğunu anlatırdı annem” (Márquez 34). Angela'nın kardeşleri de bu özellikten faydalanarak isimlendirilmişlerdir: Pedro ve Pablo. Aslında İspanya Krallığının havarileri olarak bilinen Peter ve Paul kastedilmektedir (Koshy, 2014). Aynı özellik açısından *Sevgili Arsız Ölüm* incelendiğinde, Türk isimleri içerisinde çok kullanılmayan isimler dikkat çekmektedir. Dirmit kelime anlamı olarak erken olgunlaşan bir çeşit siyah üzümü temsil etmektedir. Bu anlam doğrultusunda ailenin cinli olduğuna inanılan çocuğuna bu ismin verilmesi ilginçtir. Huvat, Nuğber gibi isimlerin de terimsel olarak anlamları Türk edebiyatı içerisinde bulunmamaktadır. “O akşam Nuğber bebeğin – Huvat'ın anasının ismi verilmişti kıza – yüzü pancar gibi kızardı” (Tekin 10). İki eserden de anlaşılacağı üzere büyülü gerçekçilik açısından isim analizi önem teşkil etmektedir.

Son olarak büyülü gerçekçilik teknik açıdan incelendiği zaman, her iki eserde de yazar ketumluğu konusu dikkat çekici hale gelmektedir. *Sevgili Arsız Ölüm*'de olayın başından sonuna kadar anlatıcı suskunluğunu korumuştur ve yorum katmamıştır.

Kırmızı Pazartesi adlı eserde ise aynı şey söz konusu değildir. Anlatıcı karakterleri kendi duygu ve düşünceleri ile ön plana çıkarmıştır ve ketumluğu tercih etmemiştir. Zaman ve mekân algısı açısından ise her iki romanda da düz çizgisel bir zaman tercih edilmiştir; yer isimleri açıkça verilmemiştir ve yer tasvirleri güçlü değildir.

III. Sonuç

Latife Tekin Türk edebiyatının post modern alanda en önemli isimlerinden biridir. Romanda gerçekçiliğin nasıl işlenmesi gerektiği konusunda uzmanlaşıp içine fantastik öğeleri k-ekleyen ilk Türk romancıdır. Genel anlamda varoş kesimi eserlerine alan Tekin, bu kesimi büyülü gerçekçilik akımının olanaklarını dile getirerek kullanmıştır. Öte yandan Dünya edebiyatında ismini büyülü gerçekçilik akımının öncüsü olarak duyurmuş olan Kolombiyalı yazar Gabriel García Márquez her eserine ustalikle bu akımı yerleştirmiştir. Makale içerisinde aynı dönemde yazılan iki eserin, *Kırmızı Pazartesi* (1981) ve *Sevgili Arsız Ölüm* (1983), büyülü gerçekçilik anlatım tekniğini kullanım şekli sunulmuştur. Tekin romanında sözlü edebiyat örneklerine yer verirken Márquez tanıklık ettiği bir olay üzerinde durmuştur.

Büyülü gerçekçilik gerek edebiyatta gerekse sanatın diğer dallarında kendini doğaüstü bir şekilde göstermektedir. Fantastik olanı anlatırken, büyülü gerçekçilik büyü, fal, medyum, hoca, peder, rüya gibi öğelerden beslenir. Bu öğeler, söz konusu iki romanda da doğal ve gerçek olan dünya ile gerçeküstü gösterilmeye çalışılan dünya arasında köprü kurmaktadır. Öte yandan, anlatılan öyküler bazı değerler sistemine dayanarak fantastik içeriklerine bir tür gerçeklik kazandırmaya çalışır. Büyülü gerçekçilik birçok yönden ele alınması gereken karmaşık bir post modern tekniğidir; realizm akımıyla üretilmiş olan eserlerin kurallarını t-yıkan ve yeni bir teknikle tezat olan şeyleri bir araya getiren bit teknik. Büyülü gerçekçilik diğer anlatım türlerinde bir araya gelmesi imkânsız gibi görünen bütün motifleri ortak paydada toplayarak vermeye çalışır.

Kırmızı Pazartesi adlı romana bakıldığında toplumun iç dinamiğini oluşturan namus olayını meşrulaştırmaya çalışan bir düşünce sezilirken, *Sevgili Arsız Ölüm*'de köyden kente göçün köylü insanlar üzerinde çok da etkisinin olmadığı anlatılmaktadır. Bu makalede, iki farklı olay örgüsü sunan bu eserlerin gerçekle fantastik olanı nasıl alışım haline getirdiği ve gerçekçi olanla fantastiği ayırt edilemeyecek kadar güzel bir şekilde sunduğu aktarılmaya çalışılmıştır. Márquez'in büyülü gerçekçilik anlatım tarzıyla sunduğu romanına kıyasla, Tekin'in büyülü gerçekçiliğin içine batıl inançları olduğu gibi dayandırarak kullanması söz konusudur. Her iki eser de olay örgüsünü fantastik ve olağanüstü olan şeyleri folklorik motiflerden yardım alarak sunmuştur. Gabriel García Márquez ve Latife Tekin iki farklı ülkeden oldukları için kullandıkları folklorik unsurlar farklılıklar göstermiştir. Tekin, İslamiyet'le alakalı Türk inanç ve geleneklerini kullanırken Márquez'in folklorik motifleri Batı kökenlidir.

Hem *Kırmızı Pazartesi* hem de *Sevgili Arsız Ölüm* romanları gelecekte yazılması muhtemel olan post modern eserlere ışık tutar niteliktedir. Büyülü gerçekçilik anlatımı ustaca işlenmiş ve romanlara gerçek olanın dışında kurgusal özellikler kazandırılmıştır.

Works Cited

- Bars, Mehmet Emin. (2013). "Mitlerde Büyülü Gerçekçilik." Uluslar arası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi. Sayı.2/2, s.219-230.
- Bowers, Maggie Ann (2004). *Magic(al) Realism*, New York: The New Critical Idiom. Print.
- Cuddon, J. A. (1999). *The Penguin Dictionary of Literary Terms and Literary Theory*. England: Penguin Kitapları. Print.
- Emir, Derya ve Diler, Hatice Elif. (2011). "Büyülü Gerçekçilik: Latife Tekin'in *Sevgili Arsız Ölüm* Ve Angela Carter'ın *Büyülü Oyuncakçı Dükkânı* İsimli Eserlerinin Karşılaştırması." Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı.30, s.51-62.
- Faris, W.B. (2005). "Magical Realism in Spanish American Literature", *Magical Realism: Theory, History, Community*, L. P. Zamora and W. B. Faris (ed.), USA: Duke University Pres, 163-191.
- Koshy, Minu Susan. (2014). "Shards of a Gruesome Memory Commemorated: An Analysis of *Chronicle of a Death Foretold*." Research Scholar-an International Refereed e-Journal of Literary Explorations. ISSN: 2320-6101, Vol.2, Issue.3, p.465-472.
- Márquez, Gabriel García. (2015). *Kırmızı Pazartesi*. (Çev: İnci Kut) İstanbul: Can Yayınları.
- Özşevgeç, Yıldırım. (2015). "Büyülü Gerçekçi Kurgu Üzerine." Uluslar arası Sosyal araştırmalar Dergisi, Cilt.8, Sayı.39, s.188-194.
- Pathania, Titeeksha. (2014). "Gabriel García Márquez's *Chronicle of a Death Foretold*: a Postmodern Reading." IISUniv. J. A. Vol. 3(1), p.87-93.
- Subhamukhi, S. (2014). "The Role of Religion in *Chronicle of a Death Foretold* by Gabriel García Márquez." IOSR Journal of Humanities and Social Science, e-ISSN: 2279-0837, p.52-54.
- Tekin, Latife. (2013). *Sevgili Arsız Ölüm*. İstanbul: İletişim yayıncılık.
- Turgut, C. Ö. (2003). "Latife Tekin'in Yapıtlarında Büyülü Gerçekçilik." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Bilkent Üniversitesi.
- Türkmenoğlu, Sevgül. (2015). "Latife Tekin'in *Sevgili Arsız Ölüm* Romanında Büyülü Gerçekçilik." A. Ü. Türkiyat araştırmaları Enstitüsü Dergisi. Sayı.54, s.417-426.
- Uğurlu, S. B. (2008). "Sevgili Arsız Ölüm Romanında Gerçeklik, Gelenek ve Yenilik." Milli Eğitim, 178:166-176.
- Zamora L. P. ve Faris, W. B. Faris. (2005). "Introduction: Daiquiri Birds and Flaubertian Parrot(ie)s", *Magical Realism: Theory, History, Community*, L. P. Zamora and W. B. Faris (ed.), USA: Duke University Pres, 1-11.